

Hij, de tweede Adam, het zaad van Abraham en de Vredesvol, is metterdaad den dood gestorven, den dood vol van helse smarten. Hij heeft Zijn bloed, d.w.z. Zijn leven vergoten in deze wereld. Hij is nedergedaald tot in de benedenste deelen der aarde — maar hij is niet den weg gegaan van alle Abrahamszonen. Hij heeft het leven geopenbaard, gemanifesteerd en aan het licht gebracht. Daarom is Paschen der dagen glorie. Toen heeft het pneuma, de beloftegeest met hemelsche krachten op dezen Abrahamszoon beslag gelegd, en heeft het bloed, dat hem eens in de aderen klopte, stilgezet en gemaakt tot een pneumatisch leven. Hij is verheerlijkt naar lichaam en geest. Hij bezit nu het eeuwige leven. Daarmee is de belofte, aan Abraham gegeven, in vervulling gegaan, d.w.z. vol geworden, vol van zin.

Want nu behoort niet meer op een groot volk gehoopt te worden — want het leven, dat dit volk afbeeldde in zijn nimmer-endende geslachten, is thans onverderfelijk aan het licht gebracht.

Men behoort ook niet meer op een groot land te hopen, want de Paaschkoning heeft nu in bezit genomen hemel en aarde. Hij is verhoogd aan 's Vaders rechterhand en regeert daar alle ding. Door lijden tot heerlijkheid — naar de Schriften — dat is het program, dat deze Abrahamszoon schreef boven Zijn werken!

En toch — schrijnt in dit alles iets, en vallen over het felle licht dat dit belijden in ons harte werpt, zware schaduwen.

R. H. BREMMER.

KERKELIJK LEVEN

„Het verbond Gods“. (III.)

Gemakshalve lieten we verleden week even dr. A. Kuyper, naar wien prof. Aalders verwees, rusten, onder belofte evenwel, op hem terug te komen. Dat doen we thans.

Aanleiding daartoe ligt in het (lang niet uitzonderlijke) feit, dat ook in dezen elkaar bestrijdende theologen zich beide op Kuyper beroepen. Een aanmaning om met het etiket „ongereformeerd“ wat zuinig om te gaan, en het alleen te gebruiken, als men duidelijke argumentatie geeft tegenover andersdenkenden.

We stellen naast elkaar Aalders en Ten Hoor.

Prof. Aalders, nog steeds bezig met zijn als de alleen gereformeerd voorgestelde opinie, dat Christus HOOFD van het genadeverbond is, verwijst naar dr. A. Kuyper, Uit het woord V, 107—111 (later, 1909, verschenen onder den titel: „De Leer der Verbonden“). Dr. Kuyper kiest daar zijn positie in Rom. 5, „de schitterende pericop, waarin de... apostel ons... aantoon, hoe in het stuk der genade Adam en Christus dragers van eenzelfde gedachte waren“ (107). Het hoofdstuk gaat over de toerekening. Dr. Kuyper construeert de dingen als volgt:

„Er is tweërlei manier, waarop ons iets uit Christus toe kan komen. We kunnen namelijk of optreden als leden van zijn lichaam; d.i. als in ons dragende datzelfde leven dat in hem is; één leven met hem levende; met hem lotgemeen.

Of ook we kunnen optreden „als leden van het genadeverbond“, waarvan Hij het Hoofd is; d.w.z. als in zake van recht en toerekening met hem in één verband staande.

De vraag is dus maar, wat wordt in Romeinen 5 bedoeld? De lotgemeenschap met den Christus als ons Leven, dan wel de lotgemeenschap met den Christus als Hoofd van het genadeverbond?

En op die vraag nu kan noch mag anders dan in laatsbedoelden zin geantwoord: Romeinen 5 handelt van onze lotgemeenschap met den Christus als ons Verbondshoofd.

Waarom men dat zien kan? Wel, uiterst eenvoudig!

Zoodra er van toerekening sprake is, hebt ge natuurlijk met een „verbond“ te doen, en eerst als het u toegerekende later in u wordt uitgewerkt, komt de gemeenschap des Levens.

Een verbond gaat op zedelijke verplichtingen. Alleen bij een verbond is er dus van toerekening sprake. En overmits nu heel Romeinen 5 staat of valt met de toegerekende gerechtigheid van den Christus, zoo is het hiermee dan ook uitgemaakt, dat de Christus hier voorkomt en toe wordt gebeld en gedrukt als de Middelaar en Borg, die in het verbond voor ons optrad, en dus krachtens dat verbond een gerechtigheid verwierf, die alleen op grond van dat verbond voor toerekening vatbaar was en ons toegerekend wierd.

Tot zoover dr. A. Kuyper.

We zullen, al viel er toch wel over te praten, ons niet lang ophouden met de objectie, dat dr. Kuyper hier behalve den naam „Hoofd“ ook dien van „Middelaar“ (optredende in het verbond) bezigt. Want het is onmiskenbaar, dat straks, bl. 111, de beide Adams als Hoofd van een verbond (resp. werk- en genadeverbond) door hem worden voorgesteld. Kuyper's parallel tussen Adam en Christus als Verbondshoofd (met toerekening van schuld dan wel gerechtigheid) aan allen, die in het verbond besloten zijn, is duidelijk genoeg (111).

Nu zullen we thans nog niet er over spreken, dat prof. dr. S. Greijdanus, destijds nog predikant, in 1906 een referaat gepubliceerd heeft over den „Toerekeningsgrond van het Peccatum Originans (Adam's Bondsbreuk)“. Over dat referaat is destijds al heel wat te

doen geweest, en in „De Heraut“ (— er is niet véel nieuws onder de zon —) is de schrijver lang geleden beschuldigd van ongereformeerdeheid; een vonnis, dat later zoo ongeveer teruggenomen is door „De Heraut“, en heelemaal door de synode, die den referent tot hoogleraar benoemde. Wel vragen we ons af, waarom prof. Aalders thans, nu er sinds meer dan 33 jaar verlopen zijn, niet de minste aandacht wijdt aan zijn Kamper collega-exegeet, tenminste, nu hij zijn meening als de alleen gereformeerde komt aandienen. Heel de strekking van prof. Greijdanus' referaat was, naar diens eigen getuigenis (54) immers, juist „te betoogen, dat de gronden voor toerekening, eenerzijds van Christus' gehoorzaamheid en anderzijds van Adam's ongehoorzaamheid, verschillen“. M.a.w. de parallel, dien dr. Kuyper trekt tusschen de beide Adams, schijnt prof. Greijdanus niet juist, deels niet ter zake te zijn. „De vraag“, aldus prof. Greijdanus, bl. 39, „de vraag is, of Adam en Christus geparalleliseerd worden óók inzake den grond van toerekening, zoodat zij ook desbetreffend elkanders beeld en tegenbeeld vormen. Calvijn ontkent dit... Adam en Christus komen hier in vergelijking ten aanzien van hetgeen zij doen voor de menscheid, maar niet met betrekking tot de vraag, wat God om hunnentwil aan ons doet... Alzoo blijkt dus, dat het... punt van vergelijking zich in deze verzen niet uitstrekt tot den grond, waarop God ons om Adam's rebellie zoude veroedemen, of om Christus' verdienste rechtvaardigen“ (41).

Tot zoover prof. Greijdanus. Als hij gelijk heeft, valt Kuyper's constructie, zoeven geciteerd, omver.

Het moet ons van het hart — en we zeggen het nogmaals, opdat men wete, waarom we tegen prof. Aalders evenzeer als tegen dr. Thijs ons schrap zetten — dat het ons leed doet, dat prof. Aalders in de periode 1936—1939 zijn best doet, ons een verbondstheorie op te dringen, die gladweg negeert, wat van gereformeerde zijde (we komen straks nog op anderen) te berde is gebracht. Tegen scherpe conclusies hebben we geen bezwaar, behalve, als ze ernstige bedenkingen van de allernasten volkomen dood zwijgen. Men vraagt zich af, hoevelen, die dadelijk in het raam der huidige controverse ingenomenheid betuigen met verbondstheorieën zoowel van dr. Thijs als van prof. Aalders, zich realiseerden, dat en welke kwesties er aan vast zitten. Zulke broeders bevorderen den vrede niet, evenmin als prof. Aalders, die opinies, welke reeds lang geleden onder ons verdedigd zijn, thans als niet-gereformeerd aandient, zonder evenwel de bewijsvoering weer te openen.

Maar we zouden nog verder gaan. Als prof. Aalders toegekomen is aan de nadere uitwerking van wat hij bij dr. Kuyper (inzake den parallel der twee verbondshoofden) gevonden heeft, dan voert hij de onderscheiding tusschen wezenlijke en niet-wezenlijke bondelingen in. Het getal der wezenlijke bondelingen is z.l. gelijk aan dat der uitverkorenen. En deze meening blijkt op Kuyper te willen steunen. In deze lijn ligt dan ook bij prof. Aalders de onderscheiding tusschen „wezen“ en „verschijning“ des verbonds (211, 216); hij neemt zelfs „een zekere tegenstrijdigheid“ aan „tusschen het wezen van het genadeverbond en de uiterlijke verschijning waarin het optreedt“. Volgens prof. Aalders heeft het „den Almachtige beliefd de bijeenvergadering Zijner uitverkorenen aldus te doen plaats hebben, dat de uiterlijke verschijning en de inwendige realiteit van het genadeverbond elkaar nimmer volkomen dekken“.

Blijkaar heeft prof. Aalders aan de onderscheiding van wezenlijk, dan wel niet-wezenlijk genoeg. Ik las bij hem nergens een uitlating, die de neiging verried, om tusschen „wezenlijke“ en „werkelijke“ bondgenooten nog weer nader te onderscheiden. Eerder het tegendeel. „Wezenlijk“ en „werkelijk“ schijnen voor prof. Aalders synoniemen te zijn. Op bl. 215 b.v. vraagt hij: „was Ezaü in werkelijkheid in het verbond Gods begrepen?“ en antwoordt ontkennend. En op bl. 217 staat: „Omtrent het wezen van het verbond kunnen wij hier geen zekerheid erlangen. Wij kunnen niet op feillooze wijze uitmaken, wie er werkelijk tot het verbond behooren, en wie niet“.

Welnu, hier verschijne nog even Ten Hoor ten toone. Verleden week noemden we ook hem onder degenen, die tegen Kuyper's these van Christus als Hoofd van het genadeverbond bezwaar hadden. Maar merkwaardigerwijze gebruikt Ten Hoor in zijn leer des heils (soteriologie) onder beroep op dr. A. Kuyper de onderscheiding tusschen wezenlijke en werkelijke bondelingen. Aalders meent: „geen wezenlijke bondeling? dan ook geen werkelijke“. Ten Hoor evenwel: „geen wezenlijke? dan toch een werkelijke“. En ook hem brengt dr. Kuyper den gewenschten steun. Ten Hoor citeert n.l. Kuyper's „Uit het Woord“ II, 329, 330: „Wezenlijke bondgenooten zijn alleen, die in Christus ingeplant en der eeuwige zaligheid deelachtig zijn of zullen worden. Maar werkelijke bondgenooten zijn bovendien al dezulken, die tijdelijk met dezen kring van godzaligen in organisch verband stonden“. Ten Hoor concludeert dus terecht, dat men bij Kuyper van niet-uitverkorenen als niettemin werkelijke bondgenooten kan hooren spreken.

Dat is dus weer een andere constructie. Ze bewijst ten overvloede, dat zelfs wie Kuyper's meening meent te verdedigen tegen anderen, hem soms weer loslaat op een punt, waarop die anderen aan zijn kant kunnen gaan staan.

Moge dit leerzaam zijn, en een les, om vooral niet in 1939 aan te sturen op onverantwoorde synodale uitspraken over het verbond (we laten liever de theologie vrij), nog uit een anderen gezichtshoek blijkt zulk een

les ons noodig. Er zitten — het voorbeeld van prof. Greijdanus leerde het ons reeds — heel wat problemen aan prof. Aalders' uitspraak vast. We zouden kunnen wijzen op I. J. Hulst (Supra en Infra, een woord van verdediging en toelichting, Nijkerk, G. F. Callenbach), die zelfs het gevaar van nestorianisme¹⁾ ziet dreigen van de zijde der „drijvers van een eeuwig genadeverbond“, en Christus niet als Hoofd, doch als Middelaar des Verbonds erkent (37, 54). Dat bezwaar is niet door velen overgenomen. Anders staat het evenwel met de opmerking van Hulst, dat indien het verbond met Christus als tweede partij is opgericht, tevens in qualiteit van Hoofd der zijnen, men dan Christus' verantwoordelijkheid dient te aanvaarden. Dr. T. Bos blijkt dit bezwaar te voelen, als hij opmerkt („De Wachter“ I, 24, 29 Mei 1903):

„In den waren, eigenlijken zin des woords kan men niet zeggen, dat God het Genadeverbond met Christus opgericht heeft, want dan zou daaruit volgen, dat God in dat Verbond werd de God van Christus, en Christus uit vrije genade het eigendom geworden is van God. Het Verbond is dus opgericht met menschen die geworden waren „zonder God in de wereld“, en door het Verbond genadiglijk weder aangenomen werden tot een volk van God... Alleen moet daarbij opgemerkt worden, dat dit niet kon zonder den Borg, Jezus Christus... In DIEN zin kan dus gezegd worden, dat het Genadeverbond is opgericht met Christus en in Hem alleen met de uitverkorenen.“

Nog een ander bezwaar van Hulst vindt in den laatsten tijd erkenning. Hulst vraagt:

„Zoudt gij waarlijk in ernst denken, dat de voorstelling meer Gode waardig zou zijn, dat Hij, in acht nemende des menschen algeheele onmacht ten goede, van eeuwigheid een verbond sluit ten opzichte van zekere menschen met Christus als hun Hoofd, zoodat Hij voor hen verantwoordelijk is, én zij als dood kapitaal Hem in handen zijn gesteld?“ (82).

Men bemerkt: die kwestie van dat „dooide kapitaal“ is in dit citaat het nieuwe element in de discussie. Letterlijk dezelfde uitdrukking treffen we aan in een gedrukt catechisatieboekje, afkomstig van een predikant der Chr. Geref. Kerk, die zijn bezwaar tegen wat hij noemt de „neo-gereformeerde“ opvatting van het Genadeverbond aldus onder woorden brengt (vgl. „Bazuin“, 9 Sept. 1937):

Wat is de Neo-Gereformeerde opvatting over het genadeverbond?

A. Dat God in de stille eeuwigheid een genadeverbond heeft opgericht, niet met den zondaar, maar met Christus den Verlosser, die hierbij niet voorkomt als Middelaar maar als Hoofd, vertegenwoordigende alle maar ook alleen de uitverkorenen, die Hij voor Zijn rekening neemt, de uitverkorenen komen daarin dus niet voor als menschen met wie God handelt, want zij waren nog nergens dan in de gedachten Gods, maar als dood kapitaal dat verhandeld wordt aan den Zoon, en waarvoor dus ook niemand verantwoordelijk is dan de Zoon.

Als dat niet op Hulst teruggaat, dan is mijn dogmen-historische knobbel niet sterk ontwikkeld.

Hoe dat zij, men ziet, dat er aan de kwesties heel wat vast zit. Het is geen oude A- of B-kwestie, maar die zit er wel zijdelings aan vast. Vandaar ook, dat men dadelijk hier denkt aan de huidige Christelijke Gereformeerden, die door exclusivistische uitlatingen als van prof. Aalders allicht weer verder van ons af komen te staan, dan wij zelf blijken onze toenaderingspogingen blijken wenschelijk te achten.

Ook met het oog daarop zullen we nog enkele punten hebben onder de oogen te zien: we komen dan Jongeleen, Kersten, Wisse, Beuker en nog wel anderen tegen, en zeggen tot zoolang: so long!

K. S.

De scheuring in Amerika. (X.)

Onze beantwoording van ds. Lyzenga vervolgende, komen we toe aan de kwestie van „poiein“ en „prassein“. Ik ben me ervan bewust, dat ik, door op deze vragen in te gaan, even afbuig van de lijn dezer reeks. Toch waag ik 'er maar op, want óók nu heeft het incident-Lyzenga symptomatische beteekenis. Het is een merkwaardig exemplar van de gevaren, die de Chr. Ref. Church bedreigen van de zijde van enkele woordvoerders (niet te verwarren s.v.p., met het gros der predikanten en leden). Het gevaar met name van overschatting der vermogens en bedoelingen van den „natuurlijken mensch“.

„Poiein“ en „prassein“, wat is dat voor een kwestie? We verwijzen voor beantwoording hier vraag naar onze Catechismushijlage, bl. 83, v. Daar wordt gehandeld over Paulus' uitspraak, Rom. 2:14, 15, volgens welke de heidenen krachtens hun natuur, zonder dat hun op Sinai of anderszins de in de Schrift ons geopenbaarde wet bekend gemaakt is, DOEN de dingen, die der wet zijn. Ik merk dan op:

Nu wordt hier in het grieksch een werkwoord gebruikt voor „doen“, dat bijzonder onze aandacht verdient. Het is „poiein“. Daarnaast is er nog een ander werkwoord in het grieksch, dat óók vaak door „doen“ wordt weergegeven: „prassein“. Eén onzer uitleggers nu ziet het verschil tusschen beide werkwoorden vrij scherp uitgedrukt, ook in ons hoofdstuk, Rom. 2. In de verzen 2 en 3, en ook in wa-

1) „Als men aan den wil der menscheid des Heilands het sluiten van een verbond toekent, dan kent men Hem ook een menscheid toe; want men sluit geen verbond met iemand, die geen persoonlijke zelfverantwoordelijkheid heeft. En als men Hem een menscheid toe kent, dan heeft men de verworpen dwaling van Nestorius, die twee personen in den Heiland stelde.“ Hulst, a.w. 47, noot.

25 staat „poiein“. treft u d zulk doet is, in he practij en hand op den p lingen, mee hja het meer op het w gene, wa daarmee i werk of i persoon.

En op bl

Tussch echil doo danus) al zóó, dat ook niet i iets tot wordt“ (t tegen oms bezig l hier wor „Prass tegenwoot doen, zij in den zi voorkomt anders heidenen dingen va niet meer tatisch, i hen aan verricht, i de wet G farizeën ó daag. Ma sein“, dñ „de wet i zich „doo „prassein“ in het gev doch om aan de w danus, 12

Tegen dez Het feit, da die het Nie hem niet te van „weerde

Helaas hee geen uit en

a. Vooreer ds L. de wo niet zóózeer op het gebr Ik wil 't w week — het toonen, dat baseerd“, onder volde meerde theo draven. De Ik zeide sle het slappere Dat maant t zijn voor ee h. Ds L. is van wat ik : éne momen meening het BUITEN BE heid van d schouwing leze stechtis verder ds E „poiein“ zou met heel zij wren, dat hij doet. M spreekt zich is), dan doet woord sprec broeder drae gemeene-grat „góeds“ w demen; bewij bezigde wea niet uit, maakt ds L. dat „kwaads“ Rom. 2:14. I van predikan ds L. weder niet best we de verded charge op, e in kwestie n ds L. heeft hangen op e Het vonnis : hij zich niet. e. Daarom dat volgens er niet spr

1) Dr Prins de vaderen toe Catechismushij